

Strazdų, Ječiškių kapinynas: nauji duomenys apie laidoseną Nemuno žemupyje I tūkst. pr. Kr. ir romėniškajame laikotarpyje

Linas Tamulynas

Klaipėdos kraštas turi savitą, nuo kitos Lietuvos dalies besiskiriančią archeologinių objektų tyrimų istoriją, nulemtą šio regiono politinės priklausomybės.

Po 1945 m. Klaipėdos kraštą ištikusi tragedija, susijusi su gyventojų ir viso kultūrinio kraštovaizdžio pasikeitimu, nulėmė šio regiono savitumą bei išskirtinumą netgi paminkloaugine prasme. Nutrūkus archeologinių tyrimų tęstinumui, šiandien turime paradoksišią situaciją, kai tie proistoriniai objektai, kurie buvo gerai žinomi ne tik mokslininkams, bet ir vietos bendruomenėms, šiandien yra „pamesti“, o jų paiešką tenka atnaujinti remiantis labai fragmentiška informacija. Tokių objektų suradimas ne tik leidžia sudėti trūkstantus taškus archeologiniuose žemėlapiuose, bet ir suteikia naujos medžiagos mokslinėms diskusijoms bei interpretacijoms. Prie jų priskirtinas ir Strazdų, Ječiškių kapinynas.

Pirmoji informacija apie šiame kapinyne rastas senienas buvo paskelbta 1929 m. žymaus Pagėgių krašto kraštotyriminko Otto Schwarzienu straipsnyje, kuriame autorius nurodė, kad Strazdų (vok. *Strasden*) kaimo kapinių kalne ir Ječiškių (vok. *Jettschen*) kaime rasta senienų (Engel, 1931, p. 86). Remiantis šia informacija Strazdų ir Ječiškių kapinynai paminėti Rytprūsių archeologo Carlo Engelio sudarytame Klaipėdos krašto kapinynų sąvade (Engel, 1931, p. 86).

1937 m. išspausdintame O. Schwarzienui priskirtiname straipsnyje (Sch., 1937) apie Strazdų kaimą minima, kad į rytus nuo kaimo kapinių rasti žąslai ir senovinis geležinis kirvis.

1931–1939 m. Klaipėdoje gyvavusio Krašto muziejaus (*Landesmuseums in Memel*) inventorinėje knygoje (dienyne) įrašyta, kad 1937 m. į muziejų pateko du geležiniai dirbiniai, rasti Ječiškių Švedų kalne (Dienynas, 1931–1939, L. 58), du verpstukai, rasti Strazdų kaime Švedų kalne (ten pat) ir geležinis kirvis, rastas Strazdų

Švedų kalne, į šiaurę nuo kapinių (ten pat, L. 60). Šiandien Mažosios Lietuvos muziejuje saugomi ietigalis, rastas „Strazdų piliakalnyje“ (inv. Nr. 350) (13:2 pav.) ir pentinis kirvis, rastas „Švedų piliakalnyje Strazduose“ (inv. Nr. 345) (13:1 pav.). Abu radiniai yra iš prieškarinių rinkinių.

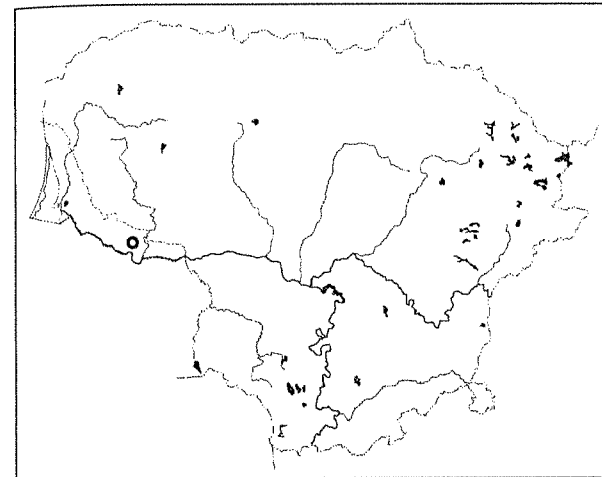
Remiantis 1939 m. išleistu topografiniu žemėlapiu (0898 Wilkischken) nustatyta, kad į rytus nuo Strazdų kaimo kapinių ėjo Strazdų, Ječiškių kaimų riba, todėl visi minėti radiniai turėtų būti skirtini tam pačiam objektui – Strazdų, Ječiškių kapinynui.

Minėti duomenys, deja, pasirodė nepakankami, kad šis objektas būtų įrašytas į LTSR kultūros ir istorijos paminklų sąrašus ar paminėtas LTSR archeologijos atlase.

1998 m. pavasarį į rytus nuo Strazdų kaimo kapinių aptikta senienų, sietinų su proistoriniu kapinynu. 1998–2000 m. radimvietės vietoje daryti žvalgomojo pobūdžio archeologiniai tyrinėjimai (vadovas – straipsnio autorius), kurių tikslas buvo nustatyti kapinyno užimamą teritoriją ir chronologiją¹. Šių tyrimų metu ištirtas daugiau kaip 250 kv. m kapinyno plotas, apie juos paskelbti keli informacinio pobūdžio straipsneliai (Tamulynas, 2000; Tamulynas, 2002a). Visi 1998–2000 m. aptikti radiniai perduoti Lietuvos nacionaliniam muziejui. Remiantis šiais tyrimais 2001 m. Strazdų, Ječiškių kapinynui nustatyta saugoma teritorija, jis įrašytas į Lietuvos Respublikos nekilnojamojų kultūros vertybių registrą (A1637).

Strazdų, Ječiškių kapinynas pagal savo geografinę padėtį priklauso Nemuno žemupio kapinynų arealui, kuriame XI–XIII a. lokalizuojama skalvių gentis. Kapiny-

¹ Tyrimus finansavo Kultūros vertybių apsaugos departamentas ir Kultūros paveldo centras.

1 pav. Strazdų ir Ječiškių kapinyno vieta

Abb. 1. Situationsplan des Strazdai, Ječiškės Gräberfeldes.

nas yra Vilkyškių kalvagūbrio vakarinėje dalyje, ant kalvos, kurios viršūnės Habs – 52,1 m, o virš į vakarus esančios Strazdabaliao pelkės ji iškiliusi apie 40 m. Kapinynas yra kalvos viršūnės š. v. pakraštyje, į pietryčius ir rytus nuo Strazdų kaimo kapinių.

Šio straipsnio tikslas – supažindinti mokslinę visuomenę su archeologinių tyrimų metu Strazdų, Ječiškių kapinyne rasta medžiaga, kuri daugeliu atvejų yra netikėta ir unikali Nemuno žemupio kapinynų kontekste².

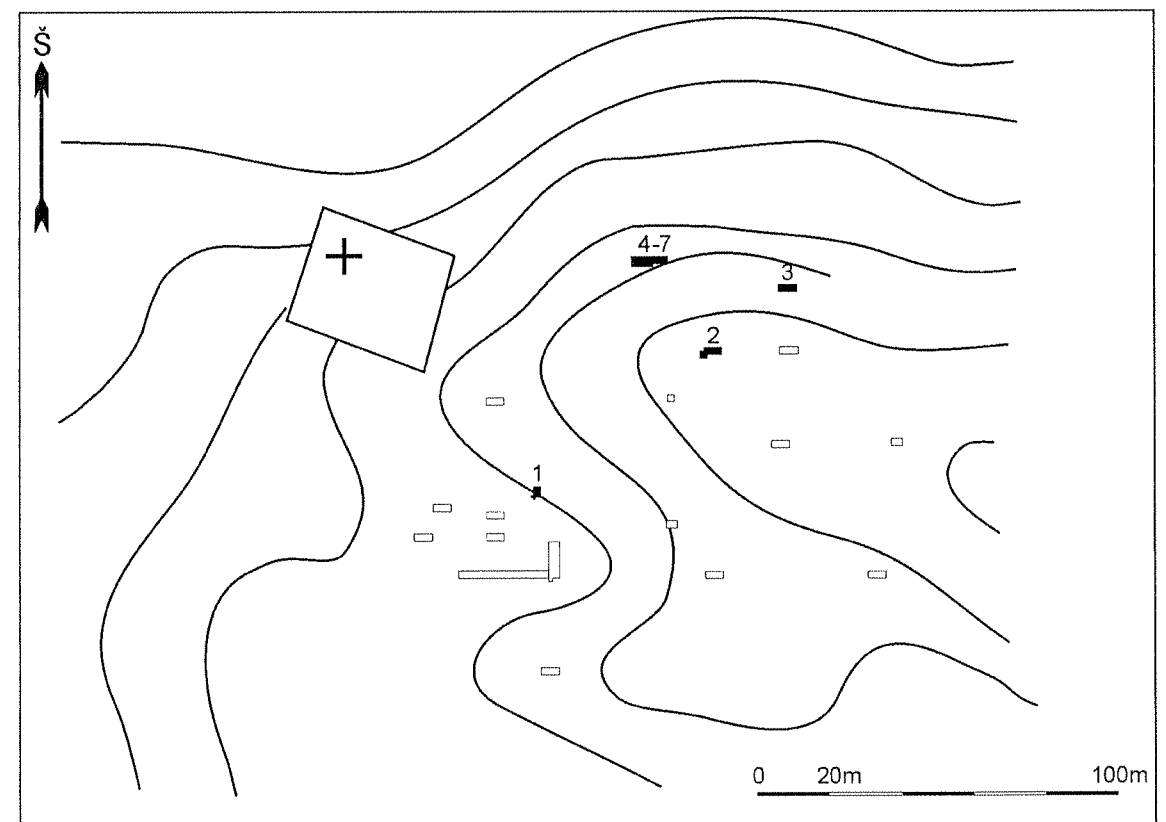
KAPAI IR RADINIAI

1998–2000 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų metu Strazdų kapinyne rasti 2 degintiniai ir 5 griautiniai kapai bei atsitiktinių radinių.

Kapas Nr. 1. (3 pav.)

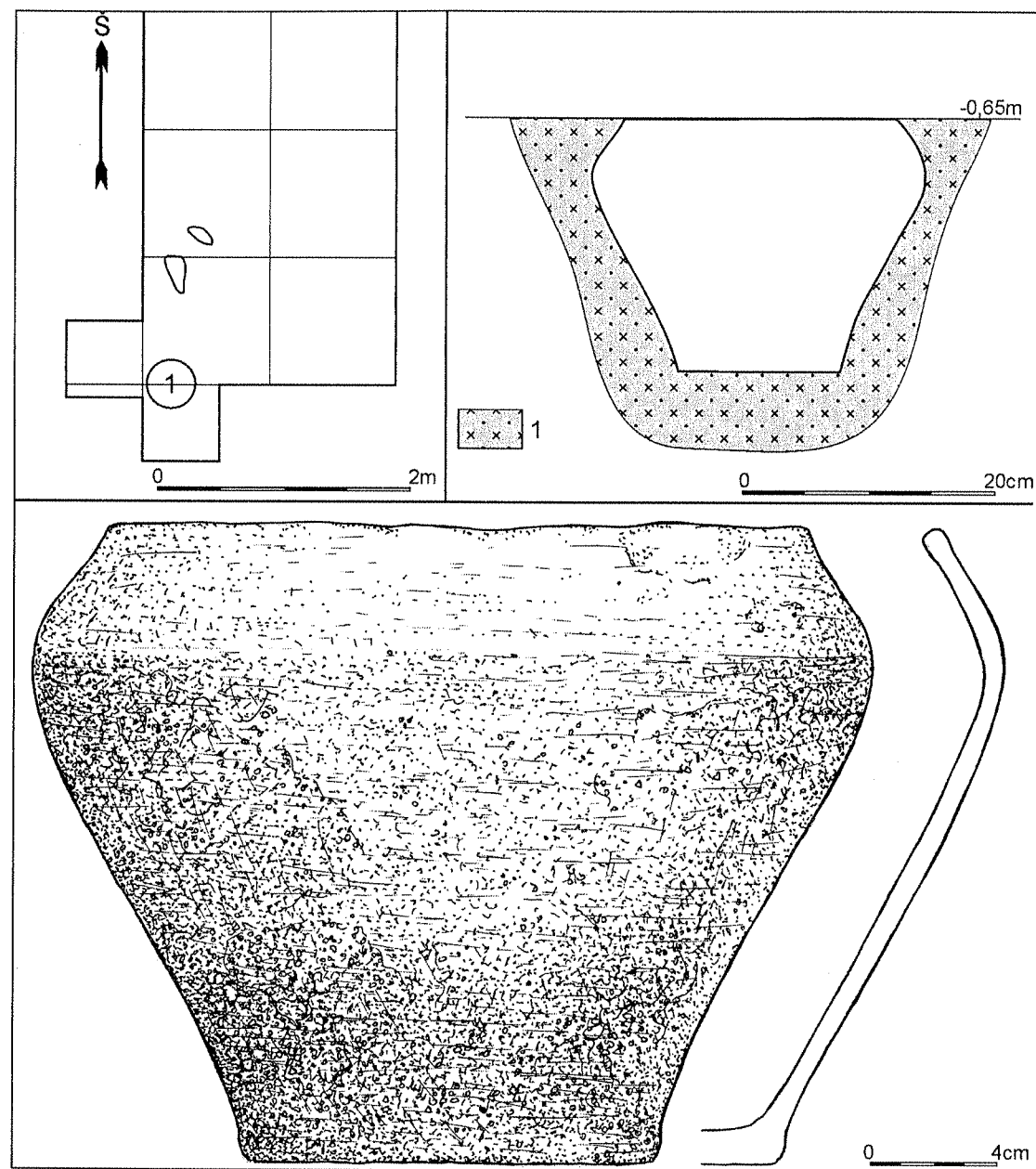
Kapo duobė išryškėjo apie 0,65 m gylyje, nuo aplinkinio grunto skyrėsi tamsia spalva. Joje buvo su degėsiais ir degintais kaulais bei smulkiomis keramikos šukėmis maišytas priemolis. Kapo duobės skersmuo – apie 40 cm. Į ją

² Už geranorišką pagalbą, be kurios šis straipsnis nebūtų parengtas, dėkoju kolegoms dr. R. Banytei-Rowell, G. Grižui, E. Gričiuvieni, doc. dr. R. Jankauskui, habil. dr. V. Kazakevičiui, I. Masiulienei, prof. habil. dr. M. Michelbertui, A. Ruzienei, S. Satkūnaitei, dr. T. Ostrauskui, L. Vedrickienei, R. Vedrickui ir S. Žegūniui.

2 pav. Archeologinių tyrimų Strazdų, Ječiškių kapinyno situacijos planas. Perkastos, kuriose rasti kapai, patamsintos, skaičiais pažymėti kapų numeriai

Abb. 2. Situationsplan des archäologischen Untersuchungen im Strazdai, Ječiškės Gräberfeld. Die Grabungsflächen, wo Gräber gefunden waren, sind dunkler gezeichnet, mit Zahlen sind die Grabnummern markiert.

3 pav. Perkastos Nr. 5 planas, kapo Nr. 1 duobės skerspjūvis ir jame rasta urna. 1 – kapo duobė, pripildyta grunto su smulkiais degėsiais. Piešė A. Ruzienė

Abb. 3. Der Plan der Grabungsfläche Nr. 5, der Durchmesser der Grube des Grabes Nr. 1 und die darin gefundene Urne. 1 – Grube des Grabes, gefüllt mit Grund und feinen Brandresten. Gezeichnet von A. Ruzienė.

supiltas gruntas su degėsiais bei smulkiais kremuotų kaulų likučiais ir įdėta urna.

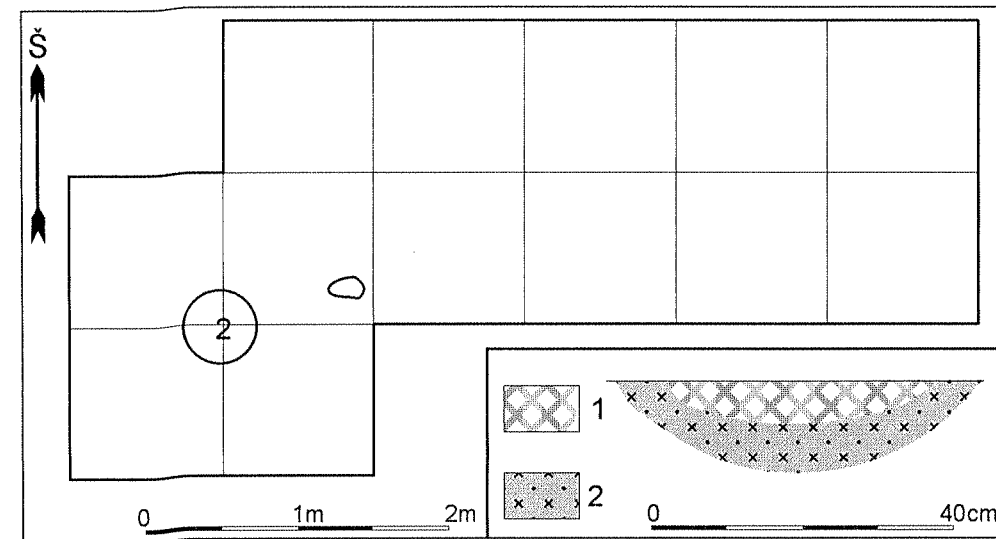
Urną 19,5 cm aukščio, nuo dugno platejanti, kaklelis lenktas į vidų, dugno skersmuo – 13 cm, plačiausios vietos – 26 cm, angos – 22 cm. Išorinis paviršius lygus, šiek tiek kruopėtas, rausvos spalvos. Į urną supilti sudeginti mirusiojo kaulai švarūs, be grunto ar stambių degėsių priemaišų. Urnoje rastų kaulų analizę atlikusio antropologo dr. R. Jankausko išvados: jie perdegę tolygiai (degimo

temperatūra – 600–800 °C), palaikai skirtini vienam asmeniui – 25–30 m. vyrui.

Atlikus išorinėje urnos dalyje rastų degėsių mėginio radiokarbono analizę gautas rezultatas 2770 ± 70 bp (Ki-7648), o kalibravus šią datą mėginys datuotas 1125–803 BC.

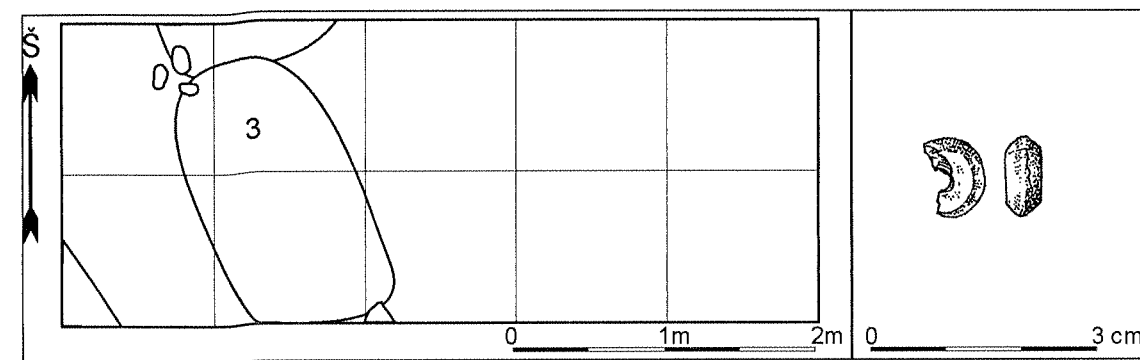
Kapas Nr. 2. (4 pav.)

Iškart po arimu – 30 cm gylyje aptikta kompaktiška degintų kaulų krūvelė ir neryškus kapo duobės kontūras.

4 pav. Perkastos Nr. 19 planas ir kapo Nr. 2 duobės skerspjūvis. 1 – deginti kaulai; 2 – degėsingas gruntas

Abb. 4. Plan der Grabungsfläche Nr. 19 und der Durchmesser der Grube des Grabes Nr. 2. 1 – verbrannte Knochen; 2 – Grund mit Brandresten.

5 pav. Perkastos Nr. 20 planas ir kape Nr. 3 rastas gintaro karolis. Piešė A. Ruzienė

Abb. 5. Plan der Grabungsfläche Nr. 20 und die im Grab Nr. 3 gefundenen Bernsteinperle. Gezeichnet von A. Ruzienė.

Kapo duobė buvo apskrita, apie 0,45 m skersmens. Iš aplinkos ji išsiskyrė tamsesniu gruntu, kuriame aptikta degėsių. Duobės centre – apie 35 cm skersmens degintų kaulų krūvelė, kurioje rastos kelios lipdytos keramikos šukės. Pagal jas galima spręsti, kad sudeginti mirusiojo palaikai buvę supilti į urną, kurios dugno skersmuo > 5,5 cm.

Pasak kaulų antropologinę analizę atlikusio dr. R. Jankausko, jie perdegę tolygiai (degimo temperatūra – 600–700 °C), palaikai skirtini vienam asmeniui – daugiau kaip 40 m. vyrui.

Sprendžiant pagal laidojimo būdą (kremacija), kapas Nr. 2 datuojamas analogiškai kapui Nr. 1 – I tūkst. pr. Kr.

Kapas Nr. 3. (5 pav.)

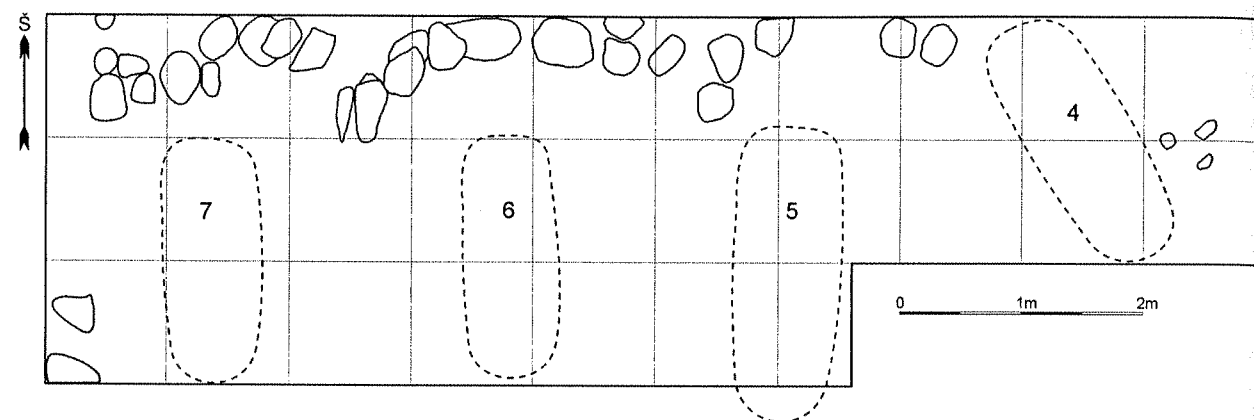
Kapo duobė išryškėjo po arimu, 0,35–0,4 m gylyje, jos kontūras aiškiai išsiskyrė iš aplinkinio grunto tamsesne spalva, duobės užpilde aptikta smulkių degėsių.

Kapo duobė apie 2 m ilgio, ovalo formos, orientuota (p. r.–š. v. kryptimi), plotis – iki 1,3 m. Duobės š. v. pusėje rastas gintaro karolis (5 pav.) ir kelios smulkios lipdytos keramikos šukės.

Sprendžiant pagal laidojimo būdą (inhumacija), kapas datuotinas II–VIII a.

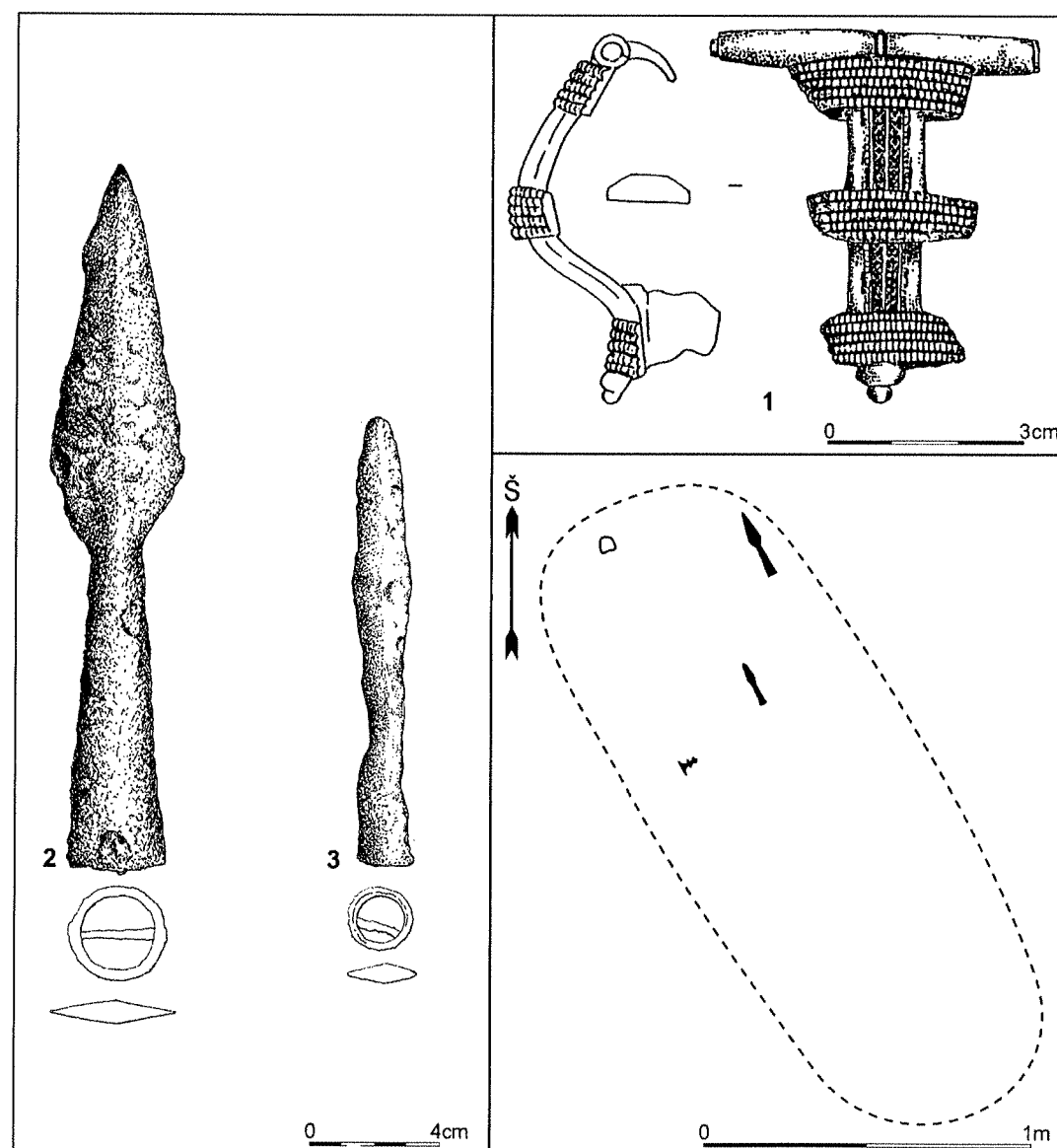
Kapas Nr. 4. (7 pav.)

Kapo duobės kontūro užfiksuoti nepavyko. Po ariamuoju sluoksniu, 0,3 m gylyje atsidengė įkapės:

6 pav. Perkastos Nr. 22 planas ir spėjami kapų Nr. 4–7 duobių kontūrai

Abb. 6. Plan der Grabungsfläche Nr. 22 und der Grabkonturen der anzunehmenden Gräber Nr. 4–7.

7 pav. Kapo Nr. 4 planas ir jame rastos įkapės: 1 – laiptelinė segė, III grupė, 2 pogrupis (vario lydinys); 2, 3 – ietigaliai (geležis). Piešė A. Ruzienė

Abb. 7. Plan des Grabes Nr. 4 und der Beigaben: 1 – Dreissprossenfibel (Bronze); 2, 3 – Lanzen spitzen (Eisen). Gezeichnet von A. Ruzienė.

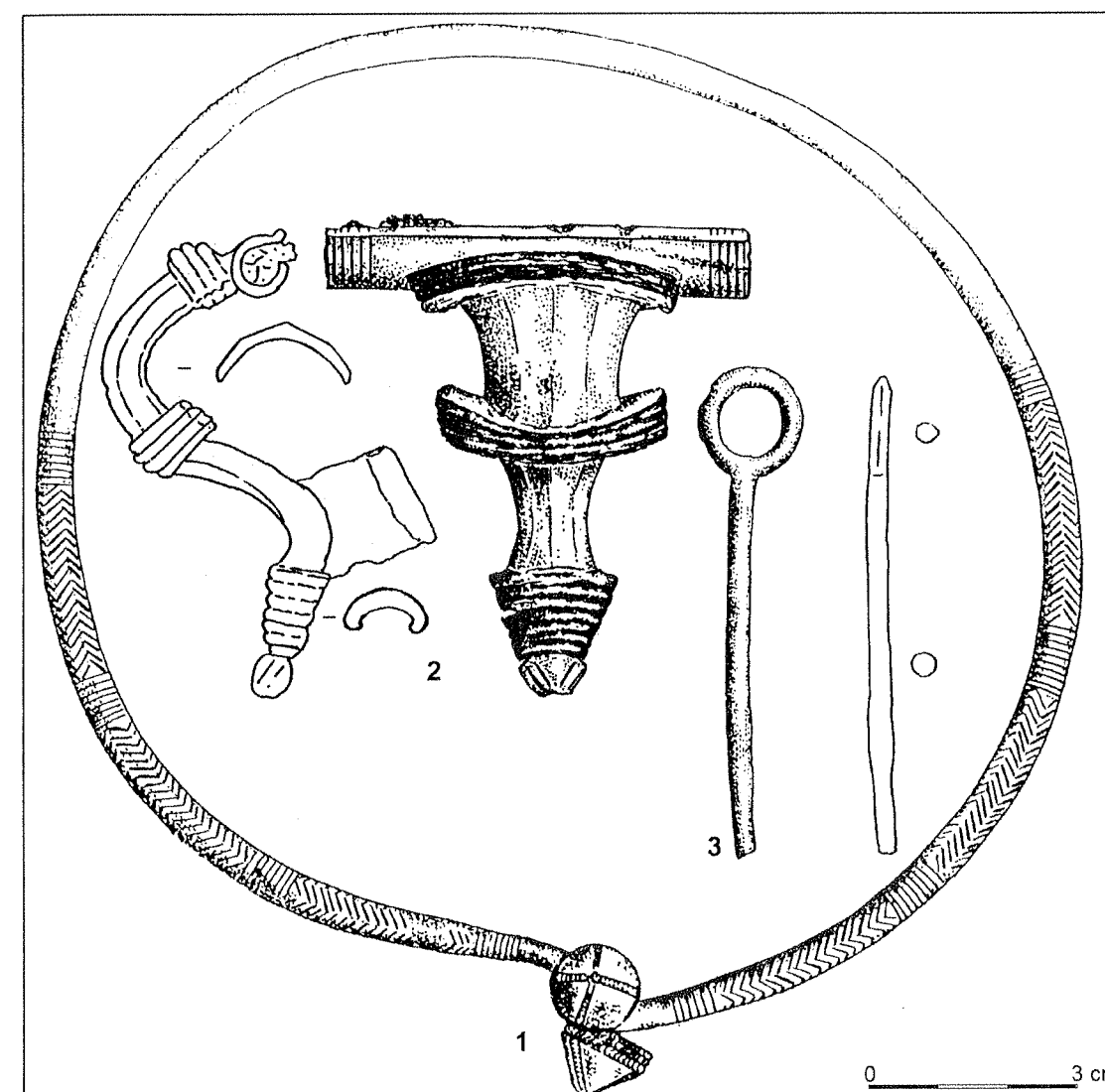
- ietigalis rombo formos plunksna (7:1 pav.);
- ietigalis karklo lapo formos plunksna (7:2 pav.);
- laiptelinė segė (7:3 pav.), pagal O. Almgreno klasifikaciją, skirtina pereinamajam tipui iš A96 į A98 seges (Almgren, 1897, Tafel V. 96; plg. Nowakowski, 1998, p. 50, Abb. 14.637). Ji turėtų būti skirtina laiptelinių segių III grupės 2 pogrupiui, kuris datuojamas C1a–C1b periodais (Michelbertas, 1986, p. 117).

Sprendžiant pagal įkapes (ietigalius) ir jų išdėstymą, kape buvo palaidotas vyras, galva į š. v. Kapas pagal jame rastą laiptelinę segę datuojamas C1a–C1b periodais, t. y. 150–260 m.

Kapas Nr. 5. (8 ir 9 pav.)

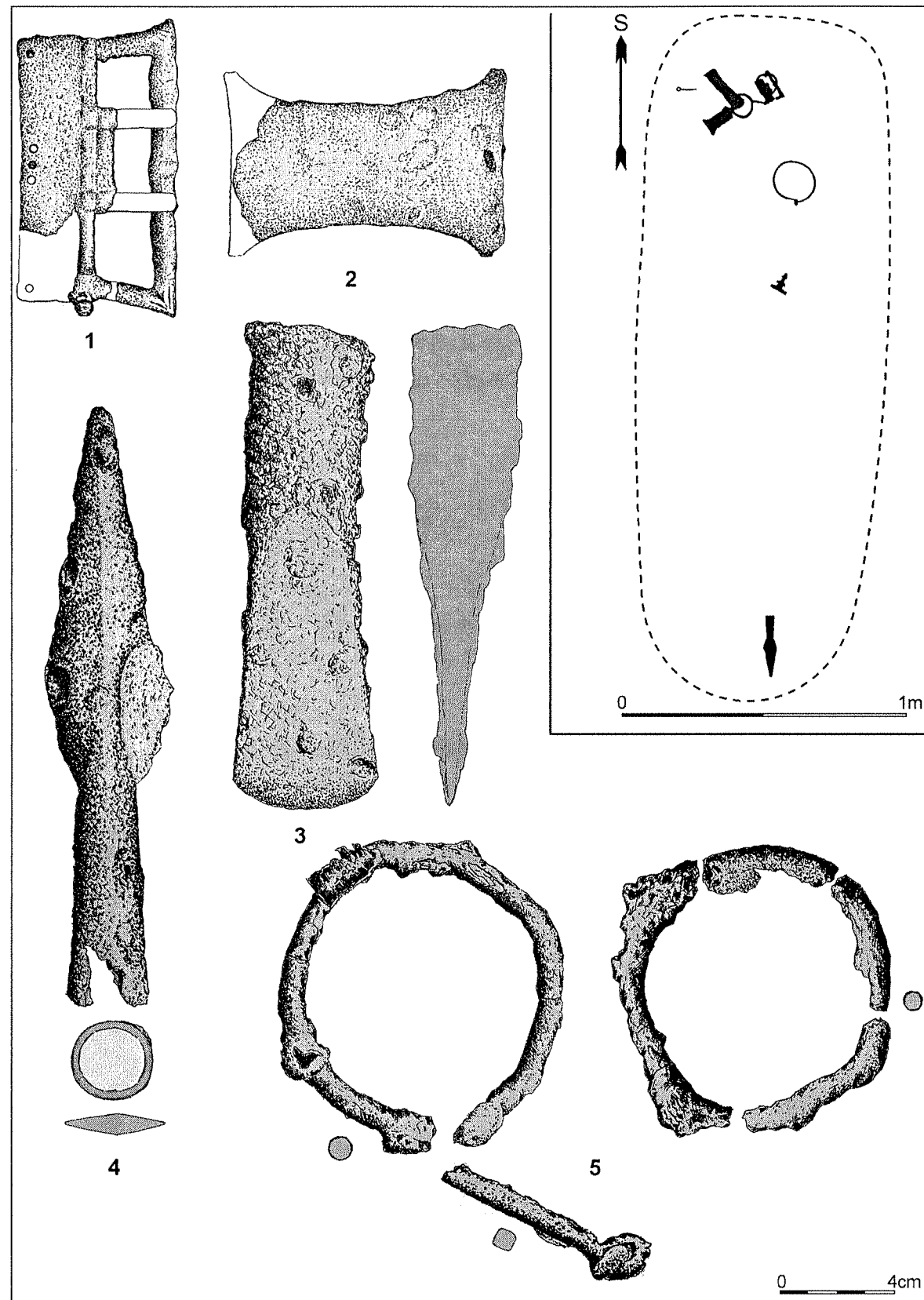
Kapo duobės kontūrų užfiksuoti nepavyko. 0,35 m gylyje, iškart po ariamuoju sluoksniu, atsidengė įkaps:

- žąslai (9:4 pav.);
- geležinis įmovinis kirvis (9:3 pav.);
- diržo (diržo galo?) apkalos fragmentas (9:2 pav.);
- geležinė diržo sagtis stačiakampiu dvinariu lankeliu ir greičiausiai dvigubu liežuvėliu (9:2 pav.), skirtina G43 tipui, kuris Vidurio Europoje datuojamas B2–C1a periodais (Madyda-Legutko, 1986, p. 54);
- antkaklė kūginiais galais, I grupės, datuotina C1a periodu (Michelbertas, 1986, p. 92, p. 94);

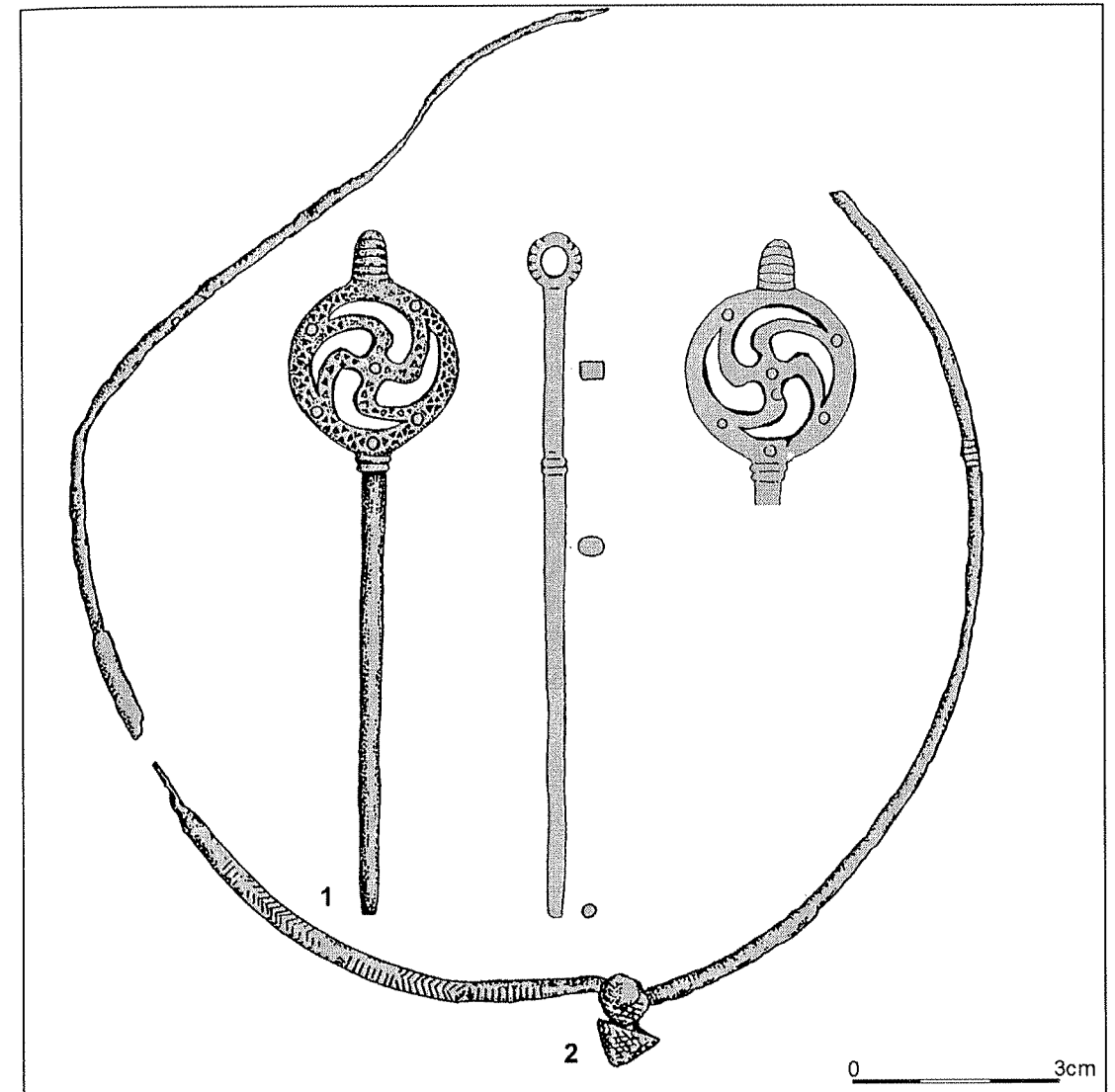
8 pav. Dalis įkapių, rastų kape Nr. 5: 1 – antkaklė kūginiais galais, I grupė; 2 – A98M tipo segė; 3 – žiedinis smeigtukas. Vario lydinys. Piešė A. Ruzienė

Abb. 8. Grab Nr. 5. Ein Teil der Beigaben: 1 – Halsring mit Kegelen; 2 – Fibel A98 des Masurischen Types; 3 – Nadel mit Ringkopf. Bronze. Gezeichnet von A. Ruzienė.

9 pav. Kapo Nr. 5 planas ir dalis jame rastų įkapių: 1 – diržo sagtis G23; 2 – diržo (diržo galo?) apkalas; 3 – įmovinis kirvis; 4 – ietigalis; 5 – žagslė. Geležis. Piešė A. Ruzienė

Abb. 9. Plan des Grabes Nr. 5 und ein Teil der Beigaben: 1 – Doppeldornschnalle mit rechteckigem zweiteiligem Rahmen des Types G23; 2 – Gürtelbeschlag (Riemenzunge?); 3 – Beil; 4 – Lanzen Spitze; 5 – Trense. Eisen. Gezeichnet von A. Ruzienė.

10 pav. Kapas Nr. 6. Dalis įkapių: 1 – smeigtukas; 2 – antkaklė kūginiais galais, I grupė. Vario lydinys. Piešė A. Ruzienė
Abb. 10. Grab Nr. 6. Ein Teil der Beigaben: 1 – Nadel; 2 – Halsring mit Kegelen. Bronze. Gezeichnet von A. Ruzienė.

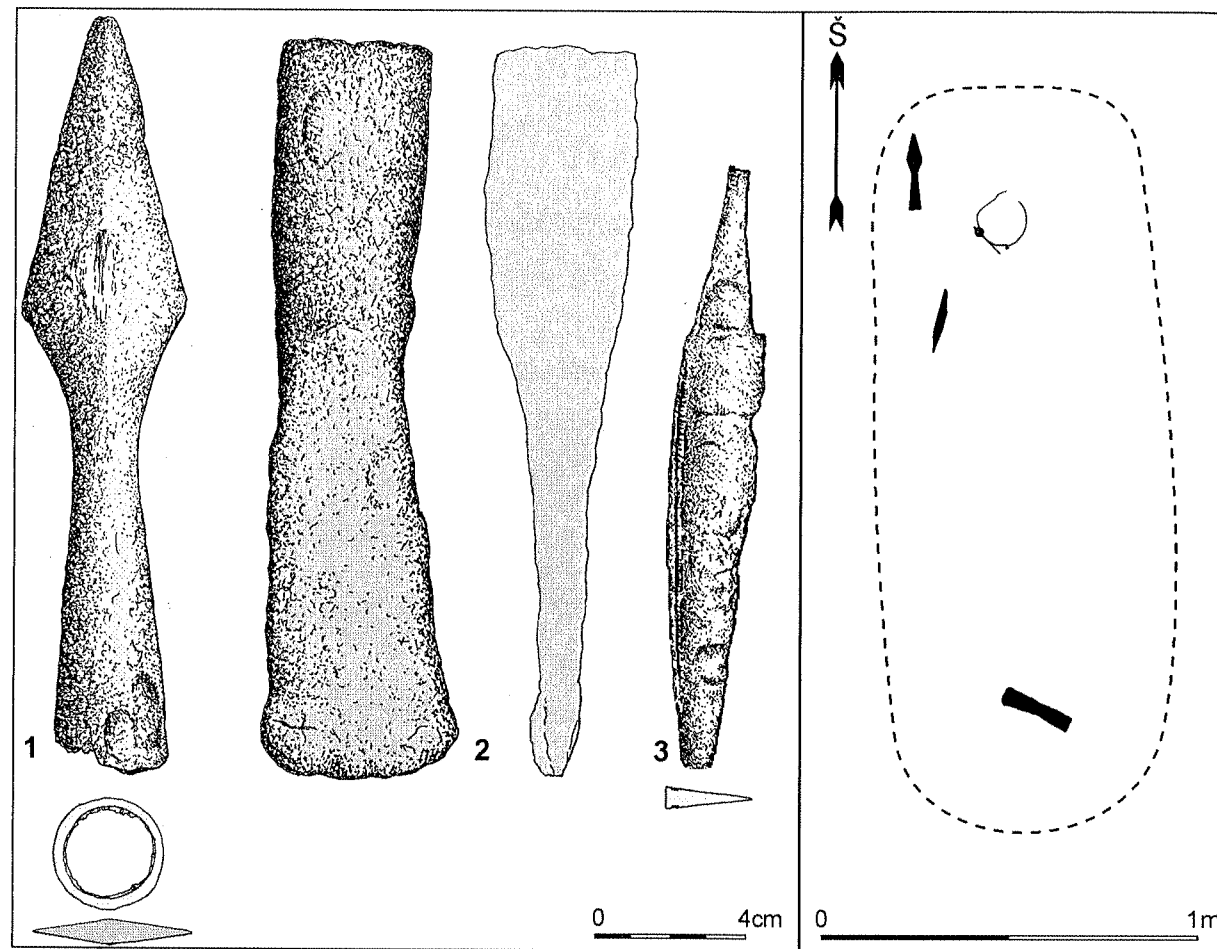
- žiedinio smeigtuko fragmentas (8:3 pav.). Nuo Lietuvoje rastų žiedinių smeigtukų šis skiriasi tuo, kad neturi būdingos kilpelės ir todėl turėtų būti skiriamas jų ankstyviausiam variantui;
- laiptelinė A98, vadinamojo Mozūrų tipo (toliau – A98M tipo) segė (8:4 pav.), datuotina C1a periodu (Michelbertas, 1986, p. 117).;
- įmovinis ietigalis rombo formos plunksna (9:5 pav.). Sprendžiant pagal įkapių išsidėstymą, kape Nr. 5 buvo palaidotas vyras š. p. kryptimi orientuotoje, apie 2,2 m ilgio duobėje, galva į šiaurę.

Kapas Nr. 5 pagal jame rastą A98M tipo segę, antkaklę kūginiais galais ir G43 tipo diržo sagtį datuotinas C1a periodu, t. y. 150–220 m.

Kapas Nr. 6. (10 ir 11 pav.)

Kapo duobės ribų užfiksuoti nepavyko. Iškart po ari-mu, 0,35 m gylyje atsidenė įkapės:

- antkaklė kūginiais galais, I gr. (10:2 pav.), datuojama C1a periodu (Michelbertas, 1986, p. 92, p. 94).;
- smeigtukas apskrita kiaurarašte galvute, kurios viduje svastika (10:1 pav.). Smeigtuko analogijų Lietuvos teritorijoje neaptikta, tačiau jis artimas rateliniam I grupės smeigtukams, kurie Lietuvos archeologinėje medžiagoje datuojami B2/C1–C1a periodais (Michelbertas, 1986, p. 129);
- ietigalis rombine plunksna (11:1 pav.);
- įtvėriamasis peilis (11:3 pav.). Geležtė ties nugarėle abiejose pusėse ornamentuota grioveliais, kurių dugnas ornamentuotas trikampiškais;

11 pav. Kapo Nr. 6 planas ir dalis jame rastų įkapių: 1 – ietigalis; 2 – įmovinis kirvis; 3 – peilis. Geležis. Piešė A. Ruzienė
Abb. 11. Plan des Grabes Nr. 6 und ein Teil der Beigaben: 1 – Lanzenspitze; 2 – Beil; 3 – Messer. Eisen. Gezeichnet von A. Ruzienė.

- įmovinis kirvis (11:2 pav.).

Sprendžiant pagal įkapes ir jų išdėstymą, kape Nr. 6 palaidotas vyras, š. p. kryptimi orientuotoje, daugiau nei 1,6 m ilgio duobėje.

Kape Nr. 6 rasta antkaklė kūginiais galais laidžia ji datuoti C1a periodu, t. y. 150–220 m.

Kapas Nr. 7 (12 pav.)

Kapo duobės ribų užfiksuoti nepavyko. Iškart po ari-mu, 0,4 m gilyje atsidengė įkapės:

- įmovinis kirvis (12:6 pav.);
- antkaklės lankelio fragmentas (12:1 pav.);
- ratelinis I grupės smeigtukas (12:4 pav.), datuoti-nas B2/C1–C1a periodais (Michelbertas, 1986, p. 128–129);
- peilis (12:5 pav.);
- dvi A98M tipo (?) segės (12:2–3 pav.), datuojamos C1a–C1b periodais.

Šalia antkaklės fragmentų kape aptikta dantų lieka-nų. Dantys, dr. R. Jankausko atliktos analizės duomeni-mis, priskirtini 12–20 m. asmeniui, greičiausiai moteriai.

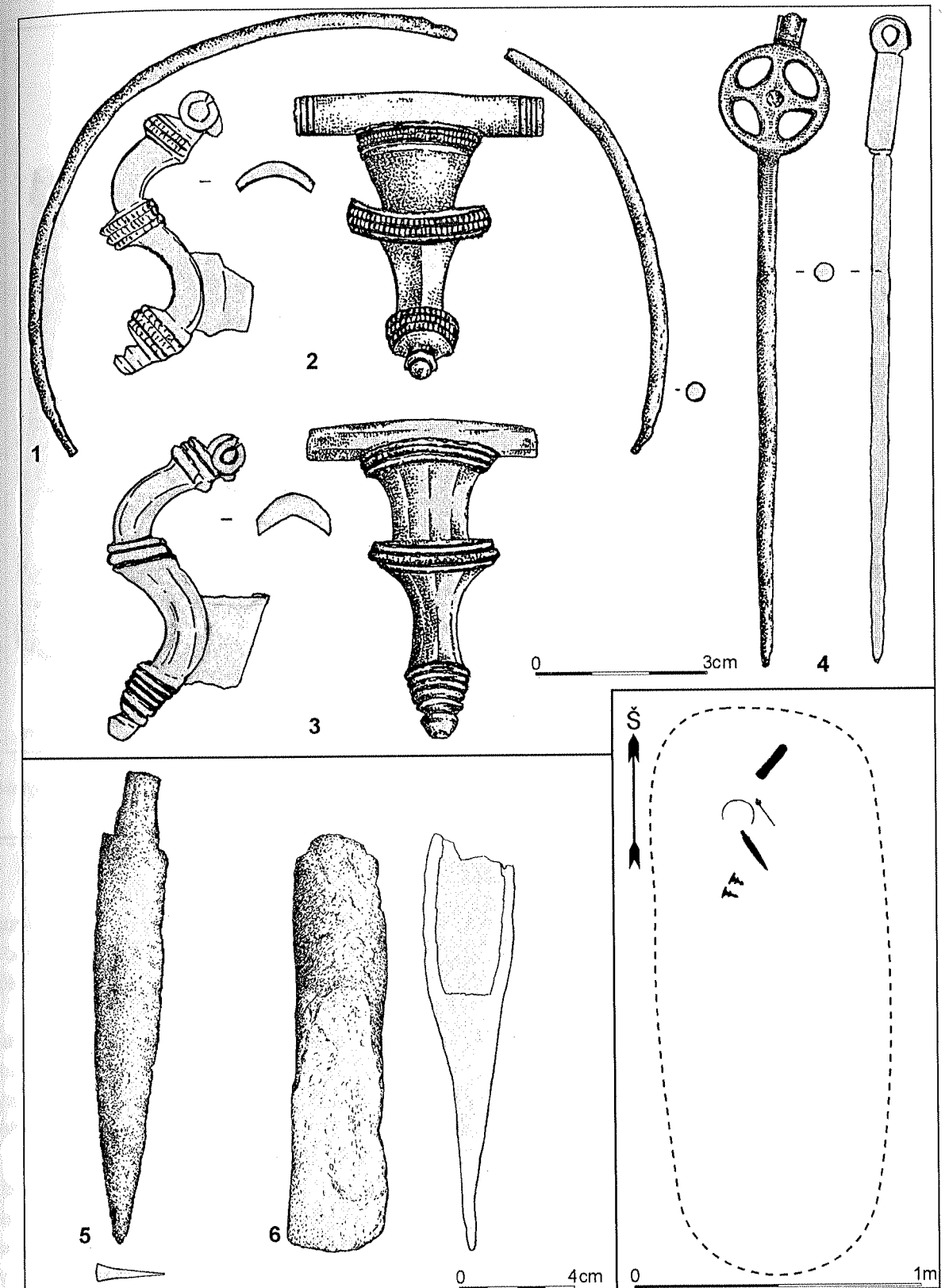
Sprendžiant pagal kape Nr. 7 rastas įkapes ir jų išdės-tymo tvarką, jame buvo palaidotas vyras, š. p. kryptimi orientuotoje duobėje, galva į šiaurę.

Kapas Nr. 7 pagal jame rastą ratelinį smeigtuką, labai profiliuotą segę ir laiptelines Mozūrų tipo seges datuoti-nas C1a periodu, t. y. 150–220 m.

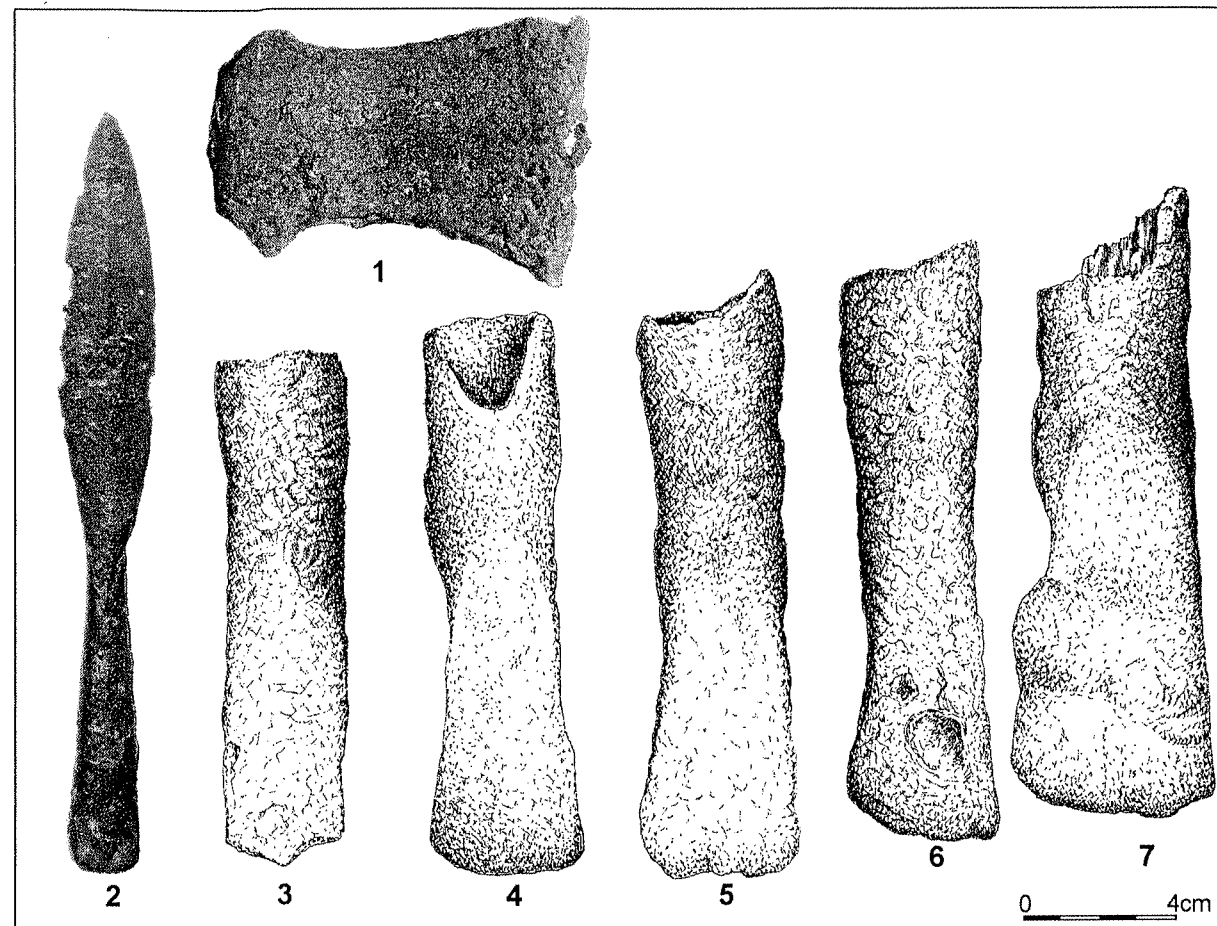
ATSITIKTINIAI RADINIAI

Strazdų, Ječiškių kapinyne, be minėtų kapų ir juose rastų radinių, paviršiniame (ariamajame) kapinyno vakarinės dalies sluoksnyje rasta ir kitų senienų. Iš tokių radinių paminėtini:

- trikampis kabutis (14:1 pav.), pagal analogiškų Kurmaičių kapinyne rastus prikabinčius prie vytinės

12 pav. Kapo Nr. 7 planas ir įkapės: 1 – antkaklės fragmentas; 2, 3 – A98M tipo laiptelinės segės; 4 – ratelinis smeigtukas, I grupė; 5 – peilis; 6 – įmovinis kirvis. 1–4 – vario lydinys, 5–6 – geležis. Piešė A. Ruzienė
Abb. 12. Plan des Grabes Nr. 7 und die Beigaben: 1 – Fragment des Halsringes; 2, 3 – A98 Fibeln des Masurischen Types; 4 – Radkopfnadel; 5 – Messer; 6 – Beil. 1–4: Bronze, 5–6: Eisen. Gezeichnet von A. Ruzienė.

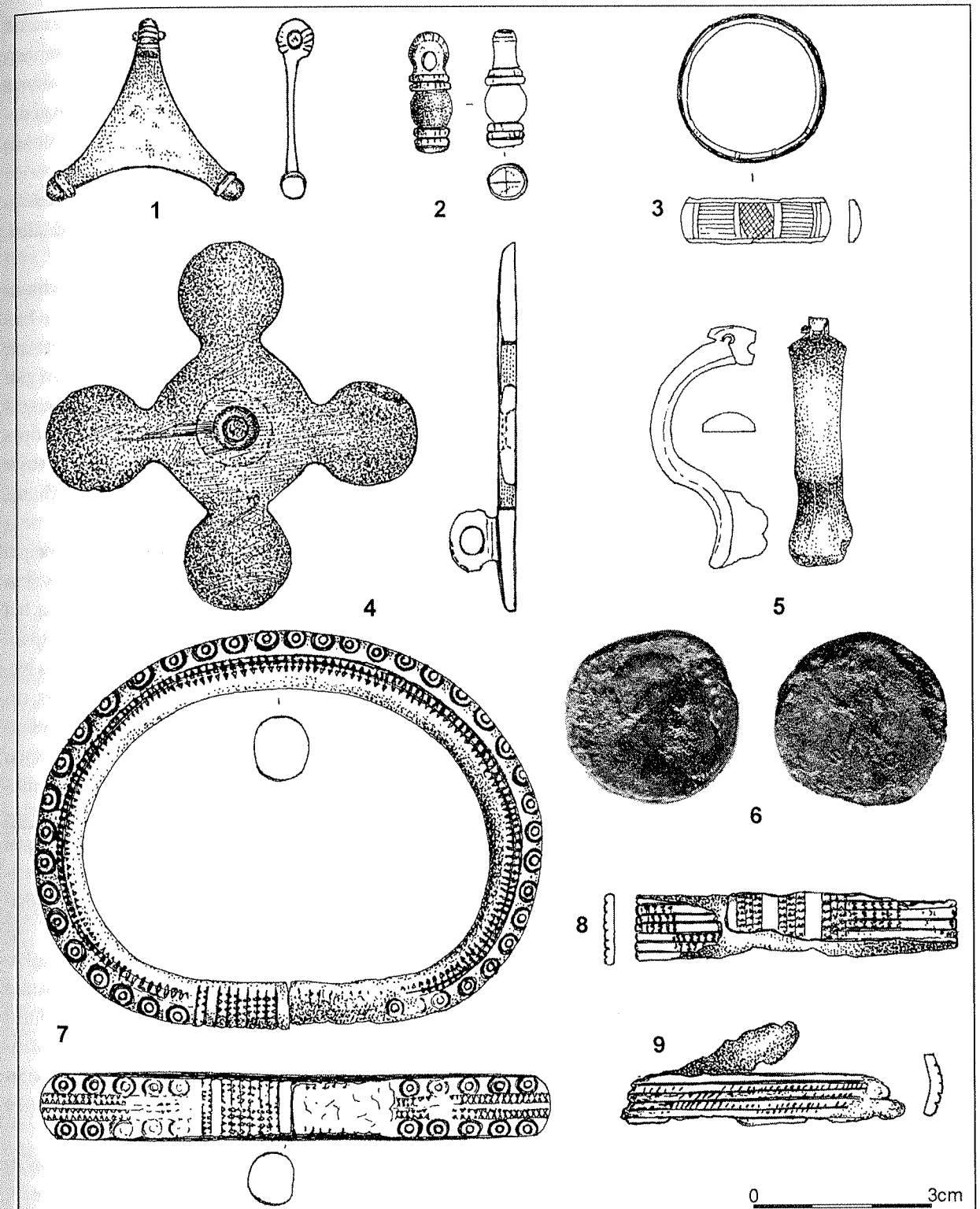

13 pav. Atsitiktiniai radiniai iš Strazdų, Ječiškių kapinyno: 1 – kirvis (MLIM 345); 2 – ietigalis (MLIM 350); 3–7 – įmoviniai kirviai. Geležis. Piešė (3–7) A. Ruzienė

Abb. 13. Streufunde aus dem Strazdai, Ječiskės Gräberfeld: 1 – Axt (MLIM 345); 2 – Lanzen Spitze (MLIM 350); 3–7 – Beile. Eisen. Gezeichnet (3–7) von A. Ruzienė.

- I grupės antkaklės (Kulikauskas, 1957, p. 144, pav. 4), datuojamas B2–B2/C1 periodais (Michelbertas, 1986, p. 89–90);
- statinėš formos kabutis (14:2 pav.), panašus į statinėšinio I grupės smeigtuko galvutę, tačiau vietoj adatos turintis pritvirtintą kilpelį, datuotinas analogiškai šiems smeigtukams, t. y. B2/C1 periodu (Michelbertas, 1986, p. 127–128.);
- uždaras pusapskritimo skerspjuvio žiedas (14:3 pav.). Jo priekinė dalis ornamentuota išilginiais, skersiniais ir įstrižais grioveliais. Lietuvos teritorijoje tokie uždari pusapvalio skerspjuvio žiedai datuojami B2–C1b periodais (Michelbertas, 1986, p. 150);
- segės trikampėje kojelėje (?) fragmentas (14:5 pav.). Kojelė dengta baltu metalu. Segė datuojama B2/C1 periodu (Michelbertas, 1986, p. 114–115; Michelbertas, 1998, p. 428);

- apskrito skerspjuvio III grupės akinė apyrankė (nustatė M. Michelbertas) (14:7 pav.) datuojama B1 periodo pabaiga–B2/C1 periodo pradžia (Michelbertas, 1986, p. 136–137);
- Romos imperijos moneta (sestercijus), skirtina Faustina I arba Faustina II (14:6 pav.) (monetą nustatė prof. habil. dr. M. Michelbertas). Ši moneta galėjo patekti į kapinyną 140–240 m. (Michelbertas, 1986, p. 83, schema 1).
- Romos imperijos moneta (sestercijus?), kurios kalimo data nenustatyta, o patekimas į kapinyną datuotinas analogiškai kitoms į Vakarų Lietuvos ir Nemuno žemupio kapinynų kapus dėtoms monetoms, t. y. 180–260 m. (Michelbertas, 1986, p. 82).
- juostinių apyrankių fragmentai (14:8–9 pav.);
- kryžinio smeigtuko galvutė (14:4 pav.). Du smeigtukai su absoliučiai analogiškais galvutėmis, tarpusa-

14 pav. Atsitiktiniai radiniai iš Strazdų, Ječiškių kapinyno: 1 – trikampis kabutis; 2 – kabutis; 3 – žiedas; 4 – kryžinio smeigtuko galvutė; 5 – segė trikampėje kojelėje; 6 – Romos imperijos moneta; 7 – akinė apyrankė; 8–9 – juostinės apyrankės. Vaisio lydinys. Piešė A. Ruzienė

Abb. 14. Streufunde aus dem Strazdai, Ječiskės Gräberfeld: 1 – dreieckige Anhänger; 2 – Anhänger; 3 – Fingerring; 4 – Kopf einer Kreuznadel; 5 – Fibel mit Dreieckfuß; 6 – Münze des Römischen Reiches; 7 – Augenarmring; 8–9 – bandförmige Armringe. Bronze. Gezeichnet von A. Ruzienė.

vyje sujungti grandinėmis, rasti Žvilių kapinyne, kape Nr. 149, ir datuojami V–VI a. (Starożytności Litwy, 1994, p. 98–99; Vaitkunskienė, 1999, p. 53, 175, pav. 193).

Be šių radinių, kapinyne teritorijoje aptiktas įmovinis ietigalis, kuris saugomas Mažosios Lietuvos muziejuje (13:2 pav.), keli ietigalių fragmentai, geležinių įmovinių kirvių (13:3–7 pav.). Visi šie dirbiniai gali būti datuojami I–VII a. Vienintelis dirbiny, kuris gali būti datuojamas II tūkst. pirmąja puse – pentinis kirvis su atsparnėmis (13:1 pav.), saugomas jau minėtame muziejuje.

Kapinyne teritorijoje aptikta ir keletas neaiškios paskirties bei chronologijos dirbinių.

APIBENDRINIMAS

Apibendrinant čia paskelbtus duomenis, su tam tikromis išlygomis galima teigti, kad **Strazdų, Ječiškių kapinyne** **laidota I tūkst. pr. Kr.–II tūkst. pradžioje.**

I tūkst. pr. Kr., remiantis kapo Nr. 1 radiokarbono analize, datuoti kapai Nr. 1 ir Nr. 2.

Ankstyviausiais romėniškojo laikotarpio radiniais, skirtiniais B2–B2/C1 periodams, laikytini akinė apyrankė, segė trikampėje kojele bei trikampis Kurmaičių tipo kabutis. Vėlesniems periodams (B2/C1–C1b) atstovauja kapai Nr. 4–7 (chronologine tvarka reikėtų rašyti 7–4). Šio laikotarpio kapuose rasta regionui nebūdingų radinių (ornamentuotas peilis, G43 tipo sagtis) ir unikalūs kiauraraštis smeigtukas su svastika. Įdomu tai, kad B2/C1–C1a periodais datuojamų kapų Nr. 5–7 galvūgaluose buvo rasta akmenų konstrukcijų, primenančių akmenų vainikus, randamus aplink šio laikotarpio kapus Vakarų Lietuvos kapinynų su akmenų vainikais srityje.

Vėlyviausiu iš tirtų kapų reikėtų laikyti kapą Nr. 3, tačiau jo datavimas neviseškai aiškus. Be abejo, kapinyne būta ir V–VI a. kapų – tai rodo kryžinio smeigtuko galvutė.

C. Engelio pateiktas kapinyne rastų senienų datavimas (Engel, 1931, p. 86) ir Mažosios Lietuvos muziejuje esantis plačiašmenis kirvis su pentimi bei atkraštelėmis (14:1 pav.) leidžia teigti, kad kapinyne būta ir IX–XIII a. palaidojimų.

Pagal tirtų kapų išdėstymą galima spėti ir kapinyne plėtos schemą: atrodo, kad I tūkst. pr. Kr. laidota pietinėje kapinyne dalyje, buvusioje tarp kapo Nr. 1 ir kapo Nr. 2, o vėliau, romėniškuoju ir tautų kraustymosi laikotarpiais, laidota į šiaurę nuo šio masyvo, iš vakarų į rytus. 1998–2000 m. tyrimų metu nerastas vėlyvojo geležies amžiaus kapų masyvas, todėl apie laidojimą šiame laikotarpyje duomenų nėra.

Strazdų, Ječiškių kapinyne tyrimų medžiaga ne tik suteikia naujų duomenų apie Nemuno žemupio kapinynų kultūrinę grupę, bet ir sudaro galimybes prielaidoms dėl šio regiono romėniškojo laikotarpio kapinynų genezės ir čia gyvenusių bendruomenių kontaktų su kitomis sritimis:

1 prielaida. Dėl laidosenos Nemuno žemupyje vėlyvajame bronzos–ankstyvajame geležies amžiuje (I tūkst. pr. Kr.).

Nemuno žemupio apgyvendinimo vėlyvajame bronzos amžiuje–ankstyvajame geležies amžiuje problema Lietuvos archeologų darbuose galutinai nesuformuluota ir išsamiai nenagrinėta. Plačiau nesigilinant į šiam regione rastus minėtam laikotarpiui skirtinus atsitiktinius radinius galima teigti, kad iki šių dienų Nemuno žemupyje yra „balta dėmė“ tarp Vakarų baltų pilkapių kultūros ir Brūkšniuotosios keramikos kultūros (Grigalavičienė, 1995, p. 238, pav. 143).

Strazdų, Ječiškių kapinyne rasti du degintiniai kapai urnose, skirtini I tūkst. pr. Kr., ne tik suaktualina Nemuno žemupio apgyvendinimo I tūkst. pr. Kr. problemą, bet ir verčia dar kartą atkreipti dėmesį į prieškarinėje spaudoje skelbtus duomenis apie tokių kapų radimvietes Nemuno žemupyje. Bene pirmasis apie degintinių kapų urnose egzistavimą šiame regione užsiminė A. Bezenbergeris, kuris tyrinėjo romėniškojo laikotarpio D periodo kapinyną Lumpėnuose ir rado kelis apardytus degintinius kapus su urnų likučiais (Bezenberger, 1909, p. 131–132). Tyrėjas tuomet padarė išvadą, kad jie yra ankstesni už griautinius, tačiau tiksliau jų nedatavo. Šią A. Bezenbergerio išvadą archeologas W. Nowakowski interpretavo savaip, teigdamas, kad degintiniai kapai urnose Nemuno žemupyje skirtini vėlyvajam romėniškajam laikotarpiui (Nowakowski, 1997, p. 101–102), o jų buvimas Nemuno žemupyje tapo vienu iš argumentų, leidžiančių spėti, kad Nemuno žemupio kapinynus palikusios bendruomenės buvo artimesnės Sembos nei Vakarų Lietuvos kapinynų su akmenų vainikais srities gyventojams (ten pat).

Informacijos apie degintinių kapų urnose radimvietes Nemuno žemupyje yra ir daugiau. Prieškarinėje spaudoje minima, kad tokių palaidojimų rasta iki šiol nelokalizuose Trakininkų (Schwarzien, 1933) bei Vartūliškių (Mažrimaičių ?) (R., 1934) kapinyuose. Remiantis minėtais duomenimis bei Strazdų, Ječiškių kapinyne kapo Nr. 1 datavimu, galima spėti I tūkst. pr. Kr. Nemuno žemupyje buvus savitą (nors ir nedidelę) kultūrinę sritį, besiskiriančią nuo gretimų brūkšniuotosios keramikos ir

Vakarų baltų pilkapių regionų. Šios kapinynų grupės teritoriniam ir chronologiniam apibrėžimui duomenų kol kas labai trūksta.

2 prielaida. Dėl Nemuno žemupio kultūrinės grupės tiesioginių ryšių su Bogačevo (Bogaczewo) ir Pševorsko (Przeworsk) kultūrų regionais B2/C1–C1a periodais.

Strazdų, Ječiškių kapinyne ištirti 3 kapai, datuojami B2/C1–C1a periodais (kapai Nr. 5–7). Jie patraukia dėmesį ne tik tuo, kad buvo apjuosti puslankio formos akmenų konstrukcijomis (tuo primena Vakarų Lietuvos kapinynų su akmenų vainikais srities kapų įrangą), bet ir tuo, kad dalis šiuose kapuose aptiktų radinių turi analogų Bogačevo ir Pševorsko kultūrų regionuose.

Visų pirma tai kapuose Nr. 5 ir Nr. 7 rastos segės, skirtinos A98M tipui, kurios labiausiai buvo paplitusios Bogačevo kultūrai priklausiusiame Mozūrijos ežeryno regione (Nowakowski, 1996, Karte 6)³.

Antras radinys, siejantis Strazdų, Ječiškių kapinyną su Bogačevo ar net Pševorsko kultūromis – ornamentuo-

³ Papildant W. Nowakowskio sudarytą laiptelinių segių sąrašą, reikėtų paminėti, kad Nemuno žemupyje tokių segių rasta Barzūnų kapinyne (V. Šimėno informacija) ir Dauglaukio kapinyne (ir A98M) (Jovaiša E., 1998).

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Almgren O., 1897. Studien über Nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der Provinzialrömischen und südrussischen Formen. Stockholm.

Bezenberger A., 1900. Fundberichte. Gräberfeld von Lumpönen, Kr. Tilsit. In: *Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia für die Vereinsjahre 1900–1904*. 22. Heft. Königsberg i. Pr., p. 130–147.

Bitner-Wróblewska A., 1999. Elementy przeworskie na cmentarzysku w Paprotkach Kolonii, stan. 1, woj. warmińsko-mazurskie. Przyczynek do kontaktów bałtyjsko-przeworskich. In: *Comhlan. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin*. Warszawa, p. 109–114.

Dienynas – Klaipėdos Krašto Muziejaus Dienynas. Tagbuch des Landesmuseums in Memel. 1931–1939. MLIM PGM. Inv. Nr. 5583.

Engel C., 1931. Die Kultur des Memellandes in vorgeschichtlicher Zeit. Einführung in die vorgeschichtliche Kultur des Memellandes. Memel.

Grigalavičienė E., 1995. Žalvario ir ankstyvasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius.

Jovaiša E., 1997. Senasis geležies amžius: paminklai ir kultūros. In: *Istorija*. XXXVI. Vilnius, p. 48–65.

tas peilis iš kapo Nr. 6. Tokių radinių iki šiol Lietuvos teritorijoje nerasta, tačiau jie yra būdingas ginklas minėtų kultūrų karių kapuose (Karczewski, 1999, p. 103–104).

Trečiasis radinys, kurio analogų aptinkama tik Pševorsko kultūros srityje, – kape Nr. 5 rasta keturkampė dviejų dalių lankelio su dvigubu liežuviu diržo sagtis, skirtina G43 tipui (Madyda-Legutko, 1986, p. 54, Karte 41) ir su ja susijęs keturkampis suapvalintais galais, ties viduriu siaurėjantis diržo (diržo galo?) apkalas, kuriam artimiausių analogų iki šiol rasta išimtinai tik Pševorsko kultūrai priklausančiuose kapinyuose: Spicymierzo kapinyne kape Nr. 200 (Madyda-Legutko, 1990, p. 571, Abb. 8.1, p. 572), Pięczkowo kapinyne kape Nr. II (ten pat, p. 571 Abb. 8.2, p. 572) ir Starachowice kapinyne kape Nr. XVII (ten pat, p. 572, 573, Abb. 9.2).

Šie radiniai verčia galvoti apie tiesioginių kontaktų tarp Nemuno žemupio ir Bogačevo ar net Pševorsko kultūros buvimą. Jų atsiradimo priežastys, pobūdis ir raida kol kas plačiau neanalizuoti, tačiau, matyt, tai buvo dalis proceso, lėmusio Pševorsko kultūrai būdingų radinių pasirodymą Mozūrijos ežeryno teritorijoje B2/C1–C1a periodu. Archeologės A. Bittner-Wróblewskos nuomone, šis procesas sietinas su Wielbarko kultūrinės grupės (gotų) plitimu ir naujų tarpregioninių ryšių kūrimu (Bitner-Wróblewska, 1999).

Jovaiša E., 1998. Žvilgsnis į „Aukso amžių“. Baltai pirmaisiais amžiais po Kristaus. (CD). Vilnius.

Karczewski M., 1999. Chronologia grobów z bronią odkrytych na cmentarzysku kultury bogaczewskiej z okresu wpływów rzymskich i wędrówek ludów w Paprotkach Kolonii, stan. 1, w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich. In: *Archaeologia Lituana*. I. Vilnius, p. 72–109.

Kulikauskas P., 1957. Nauji radiniai Kurmaičių kapinyne. In: *Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai*. A serija. 2. Vilnius, p. 141–151.

Madyda-Legutko R., 1986. Die Gürtelschnallen der Römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum. (British Archaeological Reports. International Series. 360). Oxford.

Madyda-Legutko R., 1990. Doppeldornschnallen mit rechteckigem Rahmen im europäischen Barbaricum. In: *Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts*. Jahrgang 68. 1990. 2. Halbband. Mainz am Rhein.

Michelbertas M., 1986. Senasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius.

Michelbertas M., 1998. Die römischezeitliche Fibel in den baltischen Staaten. In: *100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 in Klein-*

machow, Land Brandenburg (Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5.). Wünsdorf, p. 425–432.

Nowakowski W., 1996. Das Samland in der römischen Kaiserzeit und seine Verbindungen mit dem römischen Reich un der barbarischen Welt (Veröffentlichung des Vorgesellschaftlichen Seminars Marburg, Sonderband 10). Marburg–Warszawa.

Nowakowski W., 1997. Земли над нижним Неманом и Самбийский полуостров в Римскую эпоху. In: *Vakarų baltai: etnogenezė ir etninė istorija*. Vilnius, p. 99–105.

Nowakowski W., 1998. Die Funde der römischen Kaiserzeit und der völkerwanderungszeit in Masuren (Museum für Vor- und Frühgeschichte Staatliche Museen zu Berlin. Bestandskataloge. Band 6). Berlin.

R., 1934. Heimatkundliches aus dem Juratal. In: *Der Grenzgarten*. 1937, Nr. 7 (1934 09 12 „Memeler Dampfboot“ priedas).

DAS GRÄBERFELD VON STRAZDAI, JEČIŠKĖS: NEUE ANGABEN ZUM BESTATTUNGSRITUS AM UNTERLAUF DES NEMUNAS (MEMEL) IM 1. JAHRTAUSEND V. CHR. UND IN DER RÖMISCHEN KAISERZEIT

Linās Tamulynas

Zusammenfassung

Memelland (lit. Klaipėdos kraštas) ist die litauische Region, die eine eigenartige Geschichte der Untersuchung archäologischer Objekte besitzt, die im Unterschied zum anderen Teil Litauens durch politische Abhängigkeit dieser Region beeinflusst war.

Die Tragödie des Jahres 1945, die die Veränderung der Bevölkerung, der Siedlungen, der Infrastruktur und der ganzen kulturellen Landschaft dieser Region zur Folge hatte, entschied ihre Eigenart und Exklusivität sogar hinsichtlich des Denkmalpflege. Das hatte Auswirkungen auch für die Untersuchung und den Schutz archäologischer Objekte. Da die Kontinuität archäologischer Untersuchungen unterbrochen worden war, entstand eine paradoxe Situation, dass jene archäologischen Objekte, die nicht nur den Archäologen, sondern auch der lokalen Bevölkerung bekannt waren, heute „verloren gegangen“ sind, und die Suche nach ihnen muss anhand einer sehr fragmentarischen Information erneuert werden. Die Wiederentdeckung solcher Objekte erlaubt es, nicht nur die „verloren gegangenen“ Punkte auf der archäologischen Karte neu zu verzeichnen, sondern verleiht neuen Stoff für die Diskussion und Interpretation.

1998 fand man im Memelland an der Grenze der Dörfer Strazdai (Strasden) und Ječiškės (Jettchen) ein Gräberfeld, das seiner geographischen Lage nach der in der römischen Kaiserzeit ausgesonderten Kulturgruppe am Unterlauf des Nemunas (Memel) zugehörte (Jovaiša, 1997, Karte; Michelbertas, 1998, S. 426, Abb. 1). Dieses Gräberfeld wurde mehrmals in der archäologischen Literatur und Presse des vierten Jahrzehnts des 20. Jhs. erwähnt (Engel, 1931, S. 86; Sch., 1937). Die dortigen Funde garieten 1937 in das

Sch., 1937. Strasden, eine der kleinsten Siedlungen des Kreises Pogegen. In: *Der Grenzgarten*. 1937, Nr. 10 (1937 10 29 „Memeler Dampfboot“ priedas).

Schwarzien O., 1933. Vorgeschichtliche Totenacker im Juragebiet. In: *Der Grenzgarten*. 1933, Nr. 1 („Memeler Dampfboot“ 1933 01 27 priedas).

Starożytności Litwy, 1994. Starożytności Litwy. Katalog wystawy Muzeum Narodowego Litwy z Wilna 4.03–30.06.1994 Warszawa. Warszawa.

Tamulynas L., 2000. Strazdų-Ječiškių kapinyno tyrinėjimai. In: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1998 ir 1999 metais*. Vilnius, p. 284–286.

Tamulynas L., 2002a. Strazdų (Ječiškių) kapinynas. In: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2000 metais*. Vilnius, p. 105–106.

Vaitkuskienė L., 1999. Žvilių kapinynas. In: *Lietuvos archeologija*. T. 17. Vilnius.

Landesmuseum in Memel, einige davon werden heute im historischen Museum Kleinlitauens in Klaipėda aufbewahrt (Abb. 13:1, 13:2).

1998–2000 wurden die Ausspürgrabungen des Strazdai, Ječiškės Gräberfeldes durchgeführt, mit dem Ziel, seine Grenzen und die Chronologie festzustellen. In diesem Zeitraum wurde eine Fläche von 250 m² untersucht und 7 Gräber wurden gefunden.

Grab Nr. 1. Urnengrab. Der Durchmesser der Grube beträgt 40 cm. In sie hat man den Grund mit den Brandresten und den Resten kleiner verbrannten Knochen hineingeschüttet und die Urne hineinlegt. Sie ist 19,5 cm hoch, wird ab dem Boden breiter, der Hals ist nach innen gebogen. Der Durchmesser des Bodens der Urne beträgt 13 cm, die breiteste Stelle beträgt 26 cm, die Öffnung ist 22 cm breit. Die äußere Oberfläche ist glatt, ein wenig pockennarbig, rötlich. Die verbrannten Knochen in der Urne sind sauber, ohne Zusatz von Grund oder von größeren Brandresten. Die Analyse der in der Urne gefundenen Knochen, die von dem Anthropologen Dr. R. Jankauskas vorgenommen worden war, hat ergeben, dass die Knochen gleichmäßig durchgebrannt waren (Verbrennungstemperatur betrug 600–800 °C) und dass es um die Bestattungsreste einer Person, eines Mannes, der etwa 25–30 Jahre alt war, ging. Nachdem die außerhalb der Urne gefundenen Brandreste einer Radiocarbon-Analyse unterzogen worden waren, erhielt man das Ergebnis 2770 ± 70bp (Ki-7648), dieses Datum wurde kalibriert, und die Probe datierte man in die Jahre 1125–803 v. Chr.

Grab Nr. 2. Urnengrab. Der obere Teil des Grabes ist abgetrennt. Erhalten geblieben ist nur ein kompakter Hau-

fen verbrannter Knochen und einige Scherben des Urnenbodens, was die Annahme zulässt, dass ihr Durchmesser > 5,5 cm war. Die anthropologische Analyse der Knochen, die von Dr. R. Jankauskas vorgenommen wurde, lässt die Schlussfolgerung zu, dass die Knochen gleichmäßig durchgebrannt sind (Verbrennungstemperatur betrug 600–700 °C), die Bestattungsreste gehörten einem Mann, der älter als 40 war. Die Art und Weise des Bestattungsritus (Brandbestattung) erlaubt die Datierung des Grabes Nr. 2 in die 2. Hälfte des I. Jahrtausends v. Chr.

Grab Nr. 3. Körpergrab. Die Grube des Grabes war 2 m lang, oval und südöstlich – nordwestlich orientiert, seine Breite betrug bis 1,3 m. Auf der nordwestlichen Seite fand man Bernsteinperle (Abb. 5) und einige kleine zusammengeklebte Keramikscherben. Nach der Art und Weise des Bestattungsritus (Körpergrab) datiert man das Grab in das 2.–8. Jh.

Grab Nr. 4. Körpergrab. Die Konturen des Grabes waren nicht mehr zu sehen. Funde: Zwei Lanzenspitzen (Abb. 7:1., Abb. 7:2); Dreisprossenfibel (Abb. 7:3), die zum Übergangstyp der Fibeln von A96 zu A98, oder zur 2. Subgruppe der Gruppe III, gehört.

Die Beigaben und ihre Anordnung erlauben es zu schlussfolgern, dass hier ein Mann mit dem Kopf in die nordwestliche Richtung bestattet war. Das Grab ist in die Stufe C1a–C1b zu datieren.

Grab Nr. 5. Körpergrab. Es war nicht gelungen, die Grenzen des Grabes zu fixieren. Fundmaterial: Gebiss (Abb. 9:4); Beil (Abb. 9:3); Gürtelbeschlag (Riemenzunge?) von annähernd rechteckiger Form, mit leicht eingezogenen Längsseiten (Abb. 9:1); Doppeldornschnalle mit zweiteiligen rechteckigen Rahmen des Types G23 (Abb. 9:2); Halsring mit Kegelen, I. Gruppe (Abb. 8:1); Fragment einer Nadel mit Ringkopf (Abb. 8:3); Dreisprossenfibel A98 des Masurischen Types (Abb. 8:2); Lanzenspitze (Abb. 9:5).

Anhand der Anordnung der Beigaben im Grab wurde ein Mann in der nördlich – südlich orientierten Grube bestattet, die Grube war 2,2 m lang, der Kopf des Leichnams war nach Norden gerichtet. Das Grab Nr. 5 ist in die Stufe C1a zu datieren.

Grab Nr. 6. Körpergrab. Es war nicht gelungen, die Grenzen des Grabes zu fixieren. Fundmaterial: Halsring mit Kegelen der Gruppe I (Abb. 10:2); Nadel mit rundem durchbrochenem Kopf, mit einem Hakenkreuz im Innern (Abb. 10:1), deren Analogien nicht gefunden worden waren, doch sie ist der Radnadel der Gruppe I nah verwandt, die im litauischen archäologischen Fundmaterial in die Stufe B2/C1–C1a datiert wird (Michelbertas, 1986, S. 129); Lanzenspitze (Abb. 11:1); Messer (Abb. 11:3), dessen Klinge neben dem Rücken beiderseits mit kleinen Furchen, ihr Boden mit Dreieckchen ornamentiert war; Beil (Abb. 11:2).

Anhand der Beigaben und ihrer Anordnung im Grab wurde in der nördlich-südlich orientierten Grube ein Mann bestattet, die Grube ist mehr als 1,6 m lang. Das Grab Nr. 6 ist in die Stufe C1a zu datieren.

Grab Nr. 7. Körpergrab. Es war nicht gelungen, die Grenzen des Grabes zu fixieren. Fundmaterial: Beil (Abb. 12:6); Fragment eines Halsringes (Abb. 12:1); Radnadel der Grup-

pe I (Abb. 12:4); Messer (Abb. 12:5); zwei Fibeln A98 des Masurischen Types (Abb. 12:2, Abb. 12:3). Neben den Fragmenten des Halsringes hat man im Grab Reste der Zähne gefunden, die, wie die von Dr. R. Jankauskas und Dr. A. Bartkus durchgeführte Analyse ergeben hat, einer 12–20 jährigen Person, wohl einer Frau, gehört hatten.

Anhand der Beigaben und ihrer Anordnung im Grab wurde in der nördlich – südlich orientierten Grube ein Mann mit Kopf in nördliche Richtung bestattet.

Das Strazdai, Ječiškės Gräberfeld ist in das I Jahrtausend v. Chr. in die 1. Hälfte des 2. Jahrtausends v. Chr. zu datieren. Die Gräber Nr. 1 und Nr. 2 werden in das I. Jahrtausend datiert. Zur Stufe B2–B2/C1 gehören Augenarmring (Abb. 14:7), Fibel mit dreieckfuß (Abb. 14:5) und ein dreieckige Anhhänger (Abb. 14:7), dessen Analog in dem zum westlitauischen Gebiet der Gräberfelder mit Steinkreisen gehörenden Kurmaičiai Gräberfeld gefunden worden ist (Kulikauskas, 1957, S. 144, Abb. 4). In die C1a Stufe werden die Gräber Nr. 5–7 datiert. Es ist interessant, dass zu Häupten der Gräber Nr. 5–7, die in die B2/C1–C1a Stufe datierten werden, Steinkonstruktionen zu sehen waren, die an die Steinkreise erinnerten, die in den Gräbern dieser Periode im westlitauischen Gebiet der Gräberfelder mit Steinkreisen gefunden worden waren. In die Stufe C1a–C1b zu datieren sind das Grab Nr. 4 und zwei zufällig gefundene Bronzemünzen des Römischen Reiches, eine davon scheint in der Zeit Faustinas I oder Faustinas II (Abb. 14:6) geprägt zu sein. In die Stufe E wird die Kreuznadel (Abb. 14:5) datiert. Die Axt (Abb. 13:1) datiert dagegen in die 1. Hälfte des 2. Jahrtausends.

Das Untersuchungsmaterial des Strazdai, Ječiškės Gräberfeldes liefert uns nicht nur neue Daten über die Kulturgruppe der Gräberfelder am Unterlauf des Nemunas, sondern erlaubt es uns, Annahmen für die Genese der Gräberfelder dieser Region in der römischen Kaiserzeit und der Kontakte der Gemeinden, die hier gelebt haben, mit anderen Gebieten zu formulieren.

Die I. Annahme betrifft den Bestattungsritus in späterer Bronzezeit bzw. früherer Eisenzeit (I. Jahrtausend v. Chr.) am Unterlauf des Nemunas.

Das Besiedlungsproblem des Unterlaufs des Nemunas in späterer Bronzezeit bzw. früherer Eisenzeit ist in den Arbeiten der litauischen Archäologen nicht endgültig formuliert und diskutiert worden. Ohne detailliert auf die Funde dieser genannten Stufe einzugehen, lässt sich behaupten, dass der Unterlauf des Nemunas einen „weißen Fleck“ zwischen der westbaltischen Hügelgräber-Kultur und der Kultur der Strichkeramik darstellt (Grigalavičienė, 1995, S. 238, Abb. 143).

Zwei Brandgräber in den Urnen, die im Strazdai, Ječiškės Gräberfeld gefunden waren, sind dem 1. Jahrtausend v. Chr. zuzuteilen. Als erster hat auf solche Gräber A. Bezenberger hingedeutet, der das Gräberfeld von Lumpėnai (Lumpönen) aus der späteren römischen Kaiserzeit untersucht und einige halb zerstörte Brandgräber mit den Resten von Urnen gefunden hatte (Bezenberger, 1909, S. 131–132). Der Forscher hat damals die Schlussfolgerung gezogen, sie seien älter als die Körpergräber, hat aber die Gräber

genauer nicht datiert. Anhand genannten Daten behauptete der Archäologe W. Nowakowski, die Urnengräber am Unterlauf des Nemunas wären der späteren Kaiserzeit zuzuteilen (Nowakowski, 1997, S. 101–102), und ihr Vorhandensein am Unterlauf des Nemunas wurde eines der Argumente, das die Behauptung zuließ, dass die Gemeinden, die die Gräberfelder am Unterlauf des Nemunas hinterließen hatten, dem Smland näher standen als dem westlitauischen Gebiet der Gräberfelder mit Steinkreisen (ebenda).

Die im Strazdai, Ječiškės Gräberfeld gefundenen Urnengräber (Grab Nr. 1 und Grab Nr. 2) heben das Problem solcher Gräber hervor, um so mehr, weil es ja auch mehr Daten über die Funde der Gräber mit ähnlichem Bestattungsritus im Gebiet der Gräberfeldes am Unterlauf des Nemunas gibt. In der Vorkriegspresse schrieb man davon, dass Urnen mit verbrannten Knochen auch in den bisher nicht lokalisierten Gräberfeldern von Trakeningen (Schwarzen, 1933) und Wartulischken (Maßurmaten?) (R., 1934) gefunden wurden. Ausgehend von diesen Daten und der Datierung des Grabes Nr. 1 aus dem Strazdai, Ječiškės Gräberfeld lässt sich annehmen, dass ein eigenartiges (auch wenn nicht großes) Kulturgebiet im 1 Jahrtausend v. Chr. am Unterlauf des Nemunas existierte, das sich von dem Nachbargesamt der westbaltischen Hügelgräber – Kultur und Strichkeramik – Kultur unterschied. Es fehlt aber an Daten für eine territoriale und chronologische Definition dieser Gruppe von Gräberfeldern.

Die 2. Annahme betrifft die direkten Beziehungen der Kulturgruppe am Unterlauf des Nemunas mit den Kulturregionen von Bogaczewo und Przeworsk, die der Stufe B2/C1–C1a zuzurechnen sind.

Im Strazdai, Ječiškės Gräberfeld sind nur drei Gräber untersucht worden, die in die B2/C1–C1a-Stufe datiert wurden (Gräber Nr. 5–7). Sie lenken nicht nur durch ihre halbkreisförmigen Steinkreise Aufmerksamkeit auf sich, wodurch sie an die Einrichtung der Gräber im westlitauischen Gebiet der Gräberfelder mit Steinkreisen erinnern, sondern auch

dadurch, weil ein Teil des Fundmaterials in diesen Gräbern jenen Funden analog ist, die in den Kulturregionen von Bogaczewo und Przeworsk gefunden waren. Das sind die in den Gräbern Nr. 5–7 gefundenen A98 Fibeln, die dem Masurischen Typ zuzurechnen sind, der am meisten in jenen Regionen verbreitet war, die zur Bogaczewo-Kultur gehörten (Nowakowski, 1996, Karte 6). Der zweite Fund, der das Strazdai, Ječiškės Gräberfeld mit der Kulturregion von Bogaczewo, ja sogar mit der von Przeworsk verbindet, ist das ornamentierte Messer aus dem Grab Nr. 6. Solche Funde gab es bisher auf dem Territorium Litauens nicht, aber es ist eine Waffe, die für die Kriegergräber der og. Kulturregionen typisch ist (Karczewski, 1999, S. 103–104). Der dritte Fund, dessen Analogien nur im Kulturgebiet von Przeworsk zu finden sind, ist die im Grab Nr. 5 gefundene Doppeldornschnalle mit rechteckigem zweiteiligem Rahmen des Types G23 (Madyda-Legutko, 1986, S. 54, Karte 41) und der mit ihr verbundene Gürtelbeschlag (Riemenzunge?) von annähernd rechteckiger Form, mit leicht eingezogenen Längsseiten, deren am nächsten stehende Analogien bisher ausschließlich in den Gräberfeldern gefunden waren, die zur Kulturregion von Przeworsk gehörten (Madyda-Legutko, 1990, S. 571, Abb. 8:1, Abb. 8: 2, S. 572, S. 573, Abb. 9:2).

Die og. Funde zwingen uns von direkten Kontakten zwischen dem Unterlauf des Nemunas und der Masurischen Seenplatte oder sogar von der Przeworsk – Kultur zu denken. Die Gründe ihrer Entstehung, ihres Charakters und ihrer Entwicklung waren bisher nicht breit analysiert worden, aber es war wohl ein Teil jenes Prozesses, der das Vorkommen der Funde, die der Przeworsk – Kultur typisch sind, in der Bogaczewo – Kultur der B2/C1–C1a Stufe beeinflusst hatte. Laut der Archäologin A. Bittner-Wróblewska ist dieser Prozess in Verbindung mit der Verbreitung der Wielbark – Kultur und dem Werden neuer interregionaler Beziehungen zu bringen (Bittner-Wróblewska, 1999).

Übersetzung von S. Lapinskas

Įteikta 2004 m. vasario mėn.

Metalinės diržų ir kamanų detalės iš Stragnų kapinyno

ROMĖNIŠKOJO LAIKOTARPIO DIRBINIAI RINKINYJE BE LAUKO METRIKŲ

Rasa Banytė-Rowell

ĮŽANGA

Šiame amžiuje, tobulėjant lauko tyrinėjimų metodams ir informacijos apdorojimo būdams, atsirado daugiau galimybių kaupti kuo tikslesnę archeologinių duomenų bazę. Nuoseklus archeologinių sluoksnių fiksavimas ir sistemingas muziejinių fondų kaupimas, atrodytų, sukuria tokią plačią dirvą mokslininkams, jog nebūtina grįžti prie XIX a. archeologinių kasinėjimų duomenų nuotrupų. Tačiau XX a. pabaigoje archeologai vis dažniau ieško sensacijų ne tik žemėje, bet ir archyvuose bei senuose, dažniausiai kukliomis metrikomis pasižyminčiuose muziejų rinkiniuose.

Tyrinėtojams, ieškantiems pirminių buvusio Klaipėdos krašto archeologinių paminklų tyrinėjimų šaltinių, gelbsti pastaraisiais metais išspausdinti L. Tamulyno darbai, kurie skirti A. Bezzenbergerio archeologinei veiklai Klaipėdos krašte XIX a. pab.–XX a. pradžioje, šio mokslininko bendradarbiavimui su Lėbartų (Klaipėdos apyl.) ir Šilutės dvaro savininku H. Scheu bei jo sūnumi E. Scheu (Tamulynas, 1998a, p. 247–285; Tamulynas, 1998b, p. 36–45). Kad vėta grįžti prie išsklaidytų archyvinų duomenų ir smarkiai nukentėjusių senųjų muziejinių rinkinių likučių, įrodė lenkų archeologų darbai. Senieji buvusios Prūsijos archeologiniai leidiniai ir muziejų rinkiniai W. Nowakowskiui, kai rašė solidžias studijas, skirtas Sambijos ir Mozūrijos romėniškojo laikotarpio archeologinėms kultūroms, buvo pagrindiniai šaltiniai (Nowakowski, 1995; Nowakowski, 1996; Nowakowski, 1998). 1998 m. Ostrūdoje buvo surengta konferencija, kurios metu archeologai pristatė užmirštas senąsias archeologines kolekcijas bei archyvinius duomenis, susijusius su buvusios Prūsijos žemių archeologija. Konferencijos medžiaga publikuota atskiru tomu (Archeologia ziem Pruskich, 1999). 2000 m. pasirodė panašaus pobūdžio Varšuvos universiteto Archeologijos instituto leidinys (Antiquitates Prussia, 2000). Vis dažniau gretimų kraštų archeologai, kuriems nebūdingas savininkiškas požiūris į išbarstytus

buvusios Prūsijos archeologijos šaltinius, siekia dirbti kartu. Lenkų mokslininkai A. Bitner-Wróblewska ir W. Wróblewski kartu su lietuvių mokslininke A. Bluijienė rengia monografiją apie Andulių kapinyną (dab. Kretingos r.), kurio dauguma radinių saugomi Vokietijoje – Berlyno muziejuje¹. Šlezvigo-Holšteino žemės archeologijos muziejaus direktorius C. von Carnap-Bornheimas ėmėsi rūpintis vokiečių archeologo Herberto Jankuhno, kurio ankstyvoji mokslinė veikla buvo skirta Prūsijos archeologijai, palikimo publikavimu. Būsimo knygos leidėjas ir redaktorius C. von Carnap-Bornheimas subūrė šiam darbui mokslininkus iš kelių kraštų².

Stragnų kapinyno, Klaipėdos r., Priekulės apyl., medžiaga, nors netekusi daugumos tikslų metrikų (jeigu jos kada nors buvo), dar suteiks nemažai papildomų duomenų platesniam geležies amžiaus laikotarpio pažinimui. Archeologinių radinių iš Stragnų rinkinys buvo sukauptas prieš Antrąjį pasaulinį karą archeologijos mėgėjo ir kultūrininko Hugo Scheu (1845–1937) dvare Šilutėje. Prie rinkinio kaupimo, atrodo, daugiau prisidėjo jo sūnus Erich Scheu (1876–1929), kuris dar būdamas gimnazistas asistavo A. Bezzenbergeriui, kasinėjančiam prie Klaipėdos (apie tai plačiau žr. Tamulynas, 1998b,

¹ Pirmasis šio darbo rezultatas – A. Bitner-Wróblewska, W. Wróblewski. Unikatowe okucia rogów do picia z okresu Vendel z cmentarzysk w Anduln/Anduliai (zachodnia Litwa) i Valsgärde (środkowa Szwecja). In: *Officina archaeologica optima. Studia ofiarowane Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Warszawa, 2001, p. 19–33.

² Šio darbo pirmieji rezultatai buvo straipsniai: R. Banytė-Rowell, W. Nowakowski. Ein kaiserzeitliches Grab mit einer Brustkette aus Adlig-Heydekrug (Šilutė). In: *Lietuvos archeologija*. T. 21. Vilnius, 2001, p. 121–128; A. Ciešlinski. Materiały z cmentarzyska w Krośnie, powiat pasłęcki, z kartoteki Herberta Jankuhna. In: *Officina archaeologica optima. Studia ofiarowane Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Warszawa, 2001, p. 47–63.